

Quintessens & Jeroen Spitteler

Quintessens, opgericht in 1992, bestaat uit een vaste kern van vijf vocale solisten. Zij kennen elkaar van het koor van de Nederlandse Bachvereniging, dat o.a. de jaarlijkse uitvoering Van de Mattheüs Passion in Naarden verzorgt. Het repertoire bestaat vooral uit vijfstemmige muziek uit de tijd rond 1600.

Jaarlijks worden onder leiding van een gastdirigent avondvullende concerten gegeven met een grotere bezetting.

Zo stonden eerder Vespers voor Allerheiligen en Kerstmis van Monteverdi op het programma, de Musicalische Exequien van Schütz, de kerstnachtmis en een jaar later het kerstverhaal op muziek van o.a. Praetorius, Schütz, Schein en Schelle, en in 2006 vespers van St. Maarten van Rigatti.

Voor het programma van dit jaar is Quintessens uitgebreid tot een ensemble van negen vocale stemmen, twee blokfluiten, twee violen, altviool, cello, klavecimbel, theorbe en orgel. Gastdirigent is Jeroen Spitteler.

Jeroen Spitteler studeerde Klassieke Talen aan de Universiteit van Amsterdam. Aansluitend studeerde hij directie bij Daniël Reuss aan het Conservatorium van Amsterdam en volgde lessen koor- en orkestdirectie bij o.a. Daan Admiraal, Roland Kieft en Jan Bogaarts. Daarnaast studeerde hij bij specialisten in renaissance- en barokmuziek, zoals Paul van Nevel en Jos van Veldhoven. Tevens studeerde hij solozang aan het Koninklijk Conservatorium van Den Haag bij Sasja Hunnengo en volgde masterclasses bij o.a. Meinard Kraak en Dame Melvina Major. Zijn muzikale aandacht richt zich op de klassieke vocale traditie in de ruimste zin. Van gregoriaans tot hedendaags repertoire, zowel a cappella als werk voor koor en orkest.

Hij is vaste dirigent bij vocaal ensemble Photonen, koor Fenix en het Amerconsort.

1700: Noël à Paris

Kerstmuziek van M.A. Charpentier

Quintessens

o.l.v. Jeroen Spitteler

Joke Leenders, Ingrid Wage, Lida Wels, sopraan
Siebe Haagsma, Lucia van Westerlaak, alt
Gert M. Knepper, Rens Bijma, tenor
Anton Visser, Kees Deij, bas
Gerdien Tanja, Marjoke van Die, blokfluit
Thijs Gerretsen, Thijs Beekman, viool
Els Kluin, altviool; Judith van der Werf, cello
Martin van Vliet, theorbe; Koos van 't Hul, orgel
Martine Visser, klavecimbel

2007

Vinkeveen (Heilig-Hartkerk), zondag 2 december, 14.30 uur
Zeist (Oude Kerk), zaterdag 8 december, 16.30 uur
De Waal, Texel (Hervormde kerk), zondag 9 december, 16.00 uur
Soest (Oude Kerk), zaterdag 15 december, 20.00 uur
Abcoude (Dorpskerk), zondag 16 december, 15.00 uur

Twee portretten van Charpentier

Links onder laat Charpentier een partituur zien aan zijn beschermvrouwe, Madame de Guise.

(Afbeelding uit Landry's 'Almanach royal', 1682.)

Een pas ontdekt waterverfportret van "Mc Antoine Charpentier". Het is gemaakt door een anonieme kunstenaar omstreeks 1690.

(Manskopf Collectie, Universiteitsbibliotheek, Frankfurt am Main)

Qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis.

(Op muziek van Noël: *Ou s'en vont ces guays bergers*.)

Quoniam tu solus Sanctus, tu solus Dominus, tu solus Altissimus, Jesu Christe, cum Sancto Spiritu: in gloria Dei Patris.

Amen.

d. Graduel

Noël: *Ou sen vont ces guays Bergers* (instr.)

e. Credo

Credo in unum Deum,

Patrem omnipotentem, factorem caeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium.

Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum, et ex Patre natum ante omnia saecula.

(Op muziek van Noël: *Vous qui désirez sans fin*.)

Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero,

genitum, non factum, consubstantialem Patri: per quem omnia facta sunt.

Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de caelis.

Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, et homo factus est.

(Op muziek van Noël: *Voicy le jour solennel de Noël*.)

Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato; passus et sepultus est, et resurrexit tertia die secundum Scripturas,

et ascendit in caelum, sedet ad dexteram Patris.

Et iterum venturus est cum gloria, iudicare vivos et mortuos, cujus regni non erit finis.

(Op muziek van Noël: *A la venue de Noël*.)

Et in Spiritum Sanctum, Dominum et vivificantem:

qui ex Patre Filioque procedit.

Qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur:

qui locutus est per prophetas.

Et unam, sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam.

Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum.

Ex expecto resurrectionem mortuorum, et vitam venturi saeculi. Amen.

f. Offertoire: Noël: *A la venue de Noel* (instr.)

g. Sanctus

(Op muziek van Noël: *O Dieu que n'estois-je en vie*.)

Sanctus. Sanctus. Sanctus [*Dominus Deus Sabaoth (ontbreekt)*].

Pleni sunt caeli et terra gloria tua. Hosanna in excelsis.

Benedictus qui venit in nomine Domini. Hosanna in excelsis.

h. Agnus Dei

(Op muziek van Noël: *A minuit fut fait un réveil*.)

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi: miserere nobis.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi: dona nobis pacem.

Agni cum matribus caulis prorumpite,
aquae de fontibus agros perfundite,

Aves in vallibus concordent cantibus,
silvae, lac et mel facite.

I. [Dernier chœur]

Exultemus, jubilemus Deo salutari
nostro.

Justitia regnabit in terra nostra et pacis
non erit finis.

Lammeren, springt tezamen met jullie
moeders uit de schaapskooi; water,
doordrenk vanuit je bron de akkers;
Laat de vogels in de dalen in harmonie
zingen; bossen: vormt melk en honing.

Slotkoor

Laat ons juichen, laat ons jubelen voor de
God van ons heil,
Gerechtigheid zal heersen op onze aarde
en aan vrede zal geen einde komen.

vertaling: Gert M. Knepper

Toelichting

Marc Antoine Charpentier (1636 – 1704) leerde het vak in Rome bij Carissimi.
Hij schreef veel opera's, oratoria en muziek voor de katholieke eredienst voor zowel
het hof als voor allerlei kerken.

In de negentiger jaren van de zeventiende eeuw was Charpentier *maître de musique*
aan de jezuïetenkerk Saint-Louis in Parijs. Hier werden de werken van ons pro-
gramma voor het eerst uitgevoerd, als onderdeel van de liturgie.
Blijkbaar had hij naast goede zangers ook een orkest tot zijn beschikking met twee
fluiten, strijkers en continuo, want een groot deel van zijn werken is voor deze be-
zetting geschreven.

'*In Nativitatem Domini Canticum*' (Gezang bij de geboorte van de Heer) is een soort
kerstoratorium. Na een prelude, waarin op het eind het neerdalen van de verlos-
ser wordt gesymboliseerd met een lange chromatische afdaling in de baspartij, volgt
het eerste deel, met teksten voor de adventstijd. Het wordt gezongen door een 'koor
van rechtvaardigen', waartoe ook solisten worden gerekend. God wordt gevraagd
aan zijn volk te denken, en de verlosser naar de aarde te zenden.

Het tweede deel begint met een instrumentale uitbeelding van de nacht. De herders
worden wakker, en zien in een geopende hemel een 'verschrikkelijk licht'. Een engel
brengt hen de kerstboodschap, waarna het hele engelenkoor het bekende Gloria,
het 'Ere zij God' zingt. De herders marcheren naar Bethlehem, waar zij het Christus-
kind aanbidden. In een chanson wordt de natuur opgeroepen om het kerstkind
gaven te schenken. Het Canticum eindigt met een jubelend slotkoor: over het land
zal een eeuwigdurende vrede heersen.

Voor zover ons bekend is het de eerste keer, dat dit Canticum in Nederland ten
gehore wordt gebracht. Het is een gevarieerd werk, met serieuze en populaire in-
strumentale delen, soli en koren.

De vaste gezangen van de mis (Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus en Agnus Dei) vormen
samen de even populaire als unieke '*Messe de Minuit*' uit ca. 1694.

Elf Noëls (kerstliederen) verwerkte Charpentier hierin. Meestal wordt een Noël eerst
door het orkest gespeeld, waarna de zangers invoegen met de tekst van de mis.
Tussendoor, vooral op momenten die een diepere lading hebben, componeert
Charpentier meer traditionele geestelijke muziek. Toch lijkt het werk een eenheid te
zijn: je beleeft de verschillen tussen de beide soorten muziek niet als een stijlbreuk.
Zo bereikt de componist een fascinerende mengvorm van geestelijk en wereldlijk,
van serieus en populair.

Op enkele plekken in de mis wordt van de organist verwacht, dat hij op de Noëls
improviseert. In de uitvoering van Quintessens worden hier *Noëls pour les instru-
ments* gespeeld. Charpentier schreef er negen, en we horen ze allemaal in de loop
van het programma.

Quintessens zingt de Latijnse teksten in de destijds gebruikelijke Franse uitspraak.

Rens Bijma

————— **Pauze** ————— (pauze niet in Zeist en De Waal)

3. Messe de Minuit H9 & Six Noëls pour les Instruments H534

a. Introit

Noël: Les Bourgeois de Chastre (instr.)

b. Kyrie

(Op muziek van Noël: *Joseph est bien marié*:)

Kyrie, eleison.

Noël: Joseph est bien marié (instr.)

(Op muziek van Noël: *Or nous dites Marie*:)

Christe, eleison.

Noël: Or nous dites Marie (instr.)

(Op muziek van Noël: *Une jeune Pucelle*:)

Kyrie, eleison.

Noël: Une jeune Pucelle (instr.)

c. Gloria

Gloria in excelsis Deo

et in terra pax hominibus bonae voluntatis.

(Op muziek van Noël: *Les bourgeois de Chastre*:)

Laudamus te, benedicimus te, adoramus te, glorificamus te,

gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam,

Domine Deus, Rex caelestis, Deus Pater omnipotens.

Domine Fili unigenite, Jesu Christe,

Domine Deus, Agnus Dei, Filius Patris,

qui tollis peccata mundi, miserere nobis;

qui tollis peccata mundi, suscipe deprecationem nostram.

Programma en teksten

1. Trois Noëls pour les instruments H531

----- (nr. 1 niet in Zeist en De Waal)

a. O Createur

b. Laissez paistre vos Bestes

c. Vous qui desirez sans fin

2. In Nativitatem Domini Canticum H416

a. Praeludium (instr.)

b. Chorus justorum

Usquequo avertis faciem tuam, Domine, et oblivisceris tribulationis nostrae?
Memorare testamenti quod locutus es, veni de excelso et libera nos.
Consolare filia Sion, quae maerore consumeris.
Veniet ecce Rex tibi mansuetus. Plorans nequaquam plorabis, et tacebit pupilla oculi tui.
In illa die stillabunt montes dulcedinem, et colles fluent lac et mel.

Consolare, confortare, filia Sion, et sustine Deum salvatorem tuum.
Utinam dirumperes caelos, Redemptor noster, et descenderes.
Prope est ut veniat Dominus; veniet et non mentietur.
Juxta est salus Domini.
Qui venturus est modo veniet, qui mittendus est veniet modo, veniet et non tardabit.
Rorate caeli de super, et nubes pluant justum;
aperiatur terra et germinet Salvatorem.

Voorspel

Koor van rechtvaardigen

Hoe lang nog wendt u uw gezicht af, Heer, en vergeet u onze beproeving? Herinner u toch het verbond dat u gesloten hebt: kom uit de hoge en bevrijd ons.
Wees getroost, dochter van Sion die verteerd word door verdriet.
Zie, uw koning zal komen met zachtmoedigheid. Nimmermeer zult u wenen, en uw oog zal droog blijven.
Op die dag zullen de bergen druipen van zoetheid, en de bergen zullen stromen van melk en honing.
Weest getroost, dochter van Sion, vertrouw op de Heer die u redt.
Ach, scheur toch de hemel uiteen, onze Heiland, en daal neer.
De tijd is nabij dat de Heer komt; hij zal komen en ons niet bedriegen.
Dichtbij is het heil van de Heer.
Hij die zal komen komt binnenkort, hij die gezonden zal worden komt binnenkort, hij zal komen en niet talmen.
Dauw, hemel, van omhoog, en laten de wolken de rechtvaardige regenen;
Dat de aarde zich opent en de Verlosser doet ontspruiten.

c. Nuit (instr.)

d. Réveil des bergers (instr.)

e. Chorus pastorum

Coeli aperti sunt, lux magna orta est, lux magna, lux terribilis.

f. Récit de l'Ange

Nolite timere pastores. Ecce enim annuntio vobis gaudium magnum quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Salvator Christus Dominus, in civitate David;
et hoc erit vobis signum: invenietis infantem pannis involutum et positum in praesepio.
Surgite, ergo ite, ite, properate, et adorate Dominum.
Vos autem angeli cantate mecum Domino canticum novum, quia mirabilia fecit super terram.

g. [Choeur des anges]

Gloria in altissimis Deo. Et in terra pax hominibus bonae voluntatis.

h. [Récit du] Pastor

Transeamus usque Bethleem et videamus hoc verbum quod factum est quod Dominus ostendit nobis,

i. Marche des bergers (instr.)

j. [Choeur des bergers]

O infans, o Deus, o Salvator noster, sic eges, sic clamas, sic friges, sic amas.

k. Chanson

Pastores undique certent concentibus, Pastorum hodie natus est Dominus.

Certent muneribus, certent amoribus, palmas victori legere.

Nacht

Het ontwaken der herders

Herderskoor

De hemel is opengegaan, een groot licht is opgegaan, een groot licht, een verschrikkelijk licht.

De engel:

Wees niet bang, herders; want zie, ik verkondig jullie grote blijdschap, die heel het volk ten deel zal vallen: vandaag is voor jullie de heiland geboren, Christus de Heer, in de stad van David.
En dit zal voor jullie het teken zijn: jullie zullen een kind vinden, in doeken gewikkeld en liggend in een kribbe.
Sta dus op, kom, haast je, en aanbid de Heer.
En jullie, engelen: zingt samen met mij een nieuw lied voor de Heer, want hij heeft wonderen gedaan op aarde.

Engelenkoor

Ere zij God in de hoge, en vrede op aarde voor mensen van goede wil.

De herder

Laten we naar Betlehem gaan, en zien wat er gebeurd is en wat de Heer ons bekend heeft gemaakt.

Herdersmars

Herderskoor

O kind, God, onze Heiland. Zo lijd je gebrek, zo schreeuw je, zo heb je het koud, zo bemin je.

Lied

Laten de herders van overal wedijveren in gezang: vandaag is de Heer van de herders geboren. Laten ze wedijveren in geschenken en in hun liefde, laat hen erepalmen verzamelen voor de overwinnaar.